

3. Загвязинский В.И. Методология и методы социально-педагогического исследования / В.И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М., 2016. – 206 с.

4. Пахомова Н. Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении. – М. : АРКТИ, 2015. – 96 с.

5. Радаев В.В. Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил / В.В. Радаев. – М., 2012. – 201 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-80-8-1.56>

ГУМАНІСТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мільто Л. О.

доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки і психології вищої школи

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Сьогодні, в умовах надзвичайної ситуації, яка склалася у зв'язку з поширенням пандемії в усьому світі, гуманістичні особистісно орієнтовані педагогічні технології стають найбільш актуальними, тому що наповнюють зміст освіти загальнолюдськими моральними і духовними цінностями.

Методологічною основою дослідження особистісно орієнтованих освітніх технологій становлять праці з філософії, культурології (В. Бахтін, В. Біблер), гуманістичної психології (Р. Бернс, Дж. Дьюї, Б. Кларк, Дж. Лембо, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), праці психологів (В. Бехтерев, І. Бех, Г. Костюк, В. Моляко, В. Роменець, В. Рибалко та ін.). Наукові обґрунтування шляхів розробки сучасних освітніх технологій містяться в роботах В. Боголюбова, І. Дмитрика, В. Кларіна, І. Лернера, Б. Ліхачова, Г. Селевка, В. Серікова, І. Якиманской та ін. Так, наприклад, Г. Селевко в межах особистісно орієнтованих технологій виділяє гуманно особистісні технології, технології співробітництва та технології вільного виховання.

Основи розвитку особистісно орієнтованих технологій були закладені Дж. Дьюї, який бачив призначення школи в розвитку демократизації суспільства, гуманізації особистості, «облагодження» міжособистісних стосунків, у розвитку співпраці, вихованні

унікальної особистості. Навчання в школі Дж. Дьюї розглядав як активний процес, що припускає обмін думками, самостійну роботу, вільне спілкування, свободу самовираження, отримання об'єктивної інформації про світ.

Особистісно орієнтована технологія індивідуальної підтримки добре розроблена в дослідженнях К. Роджерса, який вважав основним завданням педагога допомагати дитині в її особистісному зростанні, щоб учень зміг розвинути свої природні задатки, розум і серце, допитливість, самостійно приймати рішення і нести за них відповідальність. К. Роджерс підкреслював, що процес особистісної підтримки дитини характеризуються щирістю справжніх почуттів, теплим сприйняттям і високою оцінкою іншої людини як окремого індивіда, тоді дитина буде більш самокерованою і впевненою у собі, стане людиною з вираженою індивідуальністю, здатною проявити себе, краще розуміти інших людей, зможе успішно вирішувати життєві проблеми» [6].

Інноваційні на той період ідеї зарубіжних психологів-гуманістів реалізовував і розвивав у своїй педагогічній практиці А. Макаренко, який зазначав, що «конструювання» людської особистості повинне бути з урахуванням її індивідуальності, краси, своєрідності таланту, інтересів, схильностей. Саме А. Макаренко належать такі прогресивні педагогічні ідеї: виховання як технологічний процес, «зона найближчого розвитку», самоврядування, здоровий спосіб життя дітей та охорона їхнього здоров'я, творча взаємодія особистостей в процесі діяльності, «закон руху колективу», а також принцип, що впливає із цього закону і який педагог назвав «теорія завтрашньої радості» або «система перспективних ліній», гуманістичний підхід до людини з «оптимістичною гіпотезою», програма «конструювання» людської особистості з урахуванням її індивідуальності та інші педагогічні інновації.

Ідеї гуманізму, демократизму, поваги до особистості дитини, всебічне пізнання його розвитку – стали основними проблемами наукової творчості П. Блонського. Він писав, що повинна стати «школою активної любові до людства, школою добрих справ». Педагог не признавав виховання, заснованого на насиллі, покараннях та пригніченні особистості дитини, вважаючи його непродуктивним. Аналізуючи процес формування особистості, вчений зауважував, що особистість це не те, що дається природою, а те, що утворюється, формується. Учений зазначав, що основою правильного виховання є знання індивідуальних особливостей особистості дитини і підкреслював, що тільки на основі пізнання природи дитини і врахування її потреб та інтересів можна виховати необхідні якості.

Поширенню гуманістичних ідей сприяла діяльність видатного фізіолога, психіатра, психолога, засновника рефлексології, академіка В. Бехтерева. Розуміння психологічного досвіду як основного критерію психіки дало В. Бахтереву можливість показати, що характер психічної діяльності не визначається водночас характером зовнішніх подразнень, і побачити в механізмі сполучення центрів структуру, проходження через яку психічно-нервової енергії визначає суб'єктивний характер усвідомленої психічної діяльності [1]. Вивчення людської особистості привело В. Бехтерева до створення наукової галузі рефлексології, науки про людську особистість. Учений схвально сприйняв ідеї педології, активно співпрацював зі співробітниками психологічної лабораторії Психоневрологічного інституту, яку очолював О. Лазурський.

Як підкреслював академік І. Зязюн, В. Бехтерев першим із російських психологів назвав досвід критерієм психологічної науки й психологічного розвитку особистості, а поняття «освітня технологія» вперше використовувалася в 20-х рр. ХХ ст. в педології, в наукових працях з рефлексології І. Павлова, В. Бехтерева, О. Ухтомського, С. Шацького [5].

Все це свідчило про прийняття суспільством ідей педагогічної антропології К. Ушинського, про важливість знань основних закономірностей формування і розвитку організму і психіки дитини для успішної педагогічної діяльності і необхідності цілісних уявлень про людину для ефективного навчально-виховного процесу.

Паростки розвитку особистісно орієнтованих технологій містяться в діалогової концепції культури В. Бахтіна і його учня В. Біблера, де обґрунтована ідея діалогу як основи людської свідомості. Учені вважають, що діалогічні відносини є універсальним явищем, що пронизує людську мову, відносини і прояви людського життя, все, що має сенс і значення. Отже, де починається свідомість, там починається і діалог.

В. Біблер пояснював, що у традиційному процесі навчання основою будь-якої педагогічної технології є пояснення, формою промови якого є монолог (одна свідомість, один суб'єкт), основою особистісно орієнтованого навчання є розуміння, порозуміння і діалог (два суб'єкти, дві свідомості), порозуміння, діалог [3].

Видатний педагог, пропагандист свободного виховання К. Вентцель обстоював право дитини на самовизначення, вважаючи, що діти повинні самі шукати істину, формувати цінності, самостійно засвоювати культуру, бути здатними для її творчого перетворення. Однак, К. Вентцель зауважував, що духовні, фізичні, інтелектуальні можливості дітей ще занадто слабкі, щоб самостійно справитися з

творчими задачами навчання і проблемами життя, тому дитині потрібна педагогічна допомога і підтримка, що є ключовими словами в характеристиці особистісно орієнтованих технологій [4].

Важливе місце в процесі підготовки вчителя займає гуманістична концепція особистісно орієнтованого виховання академіка І. Беха основними положеннями якої є ідея самоцінності особистості, духовної суверенності, а провідною метою є розвиток творчої особистості. Концепція ґрунтується на принципах свободи, відповідальності, справедливості, вільної творчої продуктивної праці, співпраці тощо. І. Бех зазначає, що особистісно орієнтований виховний процес будуватиметься не просто на врахуванні індивідуальних особливостей вихованців, а, насамперед, на послідовному завжди і в усьому ставленні до них як до особистостей, як до відповідальних і свідомих суб'єктів діяльності [2].

Отже, методологічною основою теоретичного аналізу проблем особистісно орієнтованих технологій є такі наукові підходи: діалогічний (віра в позитивний потенціал людини, необмежені можливості творчого розвитку і самовдосконалення); індивідуально-творчий (створення умов для виявлення і розвитку творчих здібностей особистості, індивідуального стилю професійної діяльності); культурологічний (уявлення про основоположні цінності людини як суб'єкта культури: свідомість, самосвідомість, духовність, моральність, творчість та ін.); особистісно-діяльнісний, який забезпечує самопізнання, розвиток рефлексивних здібностей, опанування способами саморегуляції, самовдосконалення, морального самовизначення, формує життєву позицію особистості.

Таким чином, особистісно орієнтовані технології являють собою утворення гуманістичної філософії, психології і педагогіки, центром якого є унікальна цілісна особистість, що прагне до самоактуалізації, відкрита для сприймання нового досвіду, здатна до усвідомленого, відповідального вибору у різноманітних педагогічних ситуаціях.

Література:

1. Бехтерев В.М. Общие основы рефлексологии человека. М.-Пг., 1923. – 407 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. / І.Д. Бех. – Кн. І. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К. : Либідь, 2003. – 278 с.
3. Біблер В. С. Культура. Діалог культур / В.С. Біблер. К. : Дух і література, 2018. –368 с.

4. Вентцель К.Н. Свободное воспитание: сб. изб. тр. – / К.Н. Вентцель; сост. Л.Д. Филоненко. М.: АПО, 1993. –170 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Роджерс К.Р. Клиентоцентрированный/ человекоцентрированный подход в психотерапии / К.Р.Роджерс, пер. с англ. Орлова А.Б., Матюхиной Э.В., Шевелевой А.Ю. // Вопросы психологии. – 2001. – № 2. – С. 48–58.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-80-8-1.57>

СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Мойсєнко Ю. В.

*аспірантка кафедри дошкільної освіти
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

У сучасних умовах соціально-культурних перетворень та входження України до європейського освітнього простору, необхідні нові підходи до формування особистості дитини у контексті дошкільної освіти. Дошкільний вік це саме той віковий період, коли з'являються такі важливі новоутворення як: виникнення першого схематичного абрису цілісного дитячого світогляду, розвиток довільної поведінки та особистої свідомості, формується здатність до світосприйняття оточуючої дійсності, закладається фундамент оптимістичного світобачення та світорозуміння; формуються уявлення дитини про своє місце у світі, про себе як представника певної статі, про себе минулого – теперішнього – майбутнього. Дитина даного віку має свою життєву позицію, сформовану на основі власного світогляду.

Перші сприймання, трактування оточуючої дійсності, світу починаються з вражень, які дитина отримує від спілкування з дорослими, довколишнім оточенням. Дошкільник стає тим, до чого зникає, у чому зростає, з чим зживається, до чого у нього формується інтерес та прихильність. Поступово у дитини формується своє, власне світосприймання, а потім світобачення, яке дозволяє бачити світ, відкривати свої, невидимі іншим точки, кути, площини зору, будувати образи, візуальні конструкції, обирати серед них пріоритетні, що в